מבני נתונים ומבוא לאלגוריתמים

נושא 5

תורי קדימויות ומיון ערימה Priority queues and heap-sort

בתוכנית

פרק 6 בספר הלימוד

- נכיר את מבנה הנתונים ערימה (heap) ונכיר שני שימושים חשובים שלו:
 - (priority queue) תור קדימויות •
 - (Heap-Sort) האלגוריתם מיון-ערימה

תור קדימויות (priority queue)

תור קדימויות הוא ADT המוגדר ע"י הפעולות הבאות:

- יצירת תור קדימויות מתוך רשימה נתונה L של איברים Create(PQ,L)
 - x הכנסת האיבר אליו מצביע Insert(PQ, x)
 - החזרת האיבר בעל המפתח המקסימלי Max(PQ)
 - מחיקת האיבר בעל המפתח המקסימלי Del-Max(PQ)
- k -שינוי המפתח של האיבר אליו מצביע Change-Priority(PQ, x, k) •

זוהי הרחבה של תור, אלא שכאן הוצאה היא לפי <u>הקדימות,</u> ולא לפי <u>הוותק.</u> למפתחות של האיברים ניתנת בד"כ משמעות של קדימות או עדיפות.

<u>לתורי קדימויות שימושים רבים ומגוונים, למשל:</u>

- סימולציה של אירועים בציר הזמן (המפתח: זמן האירוע)
- תזמון משימות (ביצוע עבודות על מעבד, גישה לרשת וכו') -

אילו מבני נתונים מממשים תור קדימויות ביעילות?

תור קדימויות (priority queue)

- יצירת תור קדימויות מתוך רשימה נתונה L של איברים Create(PQ,L)
 - x הכנסת האיבר אליו מצביע Insert(PQ, x)
 - החזרת האיבר בעל המפתח המקסימלי Max(PQ)
 - מחיקת האיבר בעל המפתח המקסימלי Del-Max(PQ)
- k -שינוי המפתח של האיבר אליו מצביע Change-Priority(PQ, x, k) •

מימוש תור קדימויות במערך ובמערך ממוין

מערך ממוין	מערך	סיבוכיות זמן
$**\Theta(m\log m)$	$\Theta(m)$	Create
$\Theta(n)$	Θ(1)	Insert
Θ(1)	* Θ(<i>n</i>)	Max
Θ(1)	$\Theta(n)$	Del-Max
$\Theta(n)$	Θ(1)	Change-Priority

L הוא גודל הרשימה ההתחלתית m -

הוא מספר האיברים ברגע נתון n -

שאלה (מופיעה בשאלות החזרה):

מה הסיבוכיות במימוש כרשימה מקושרת, ורשימה מקושרת ממוינת?

Change-Priority על חשבון, $\Theta(1)$ - אפשר לשפר ל \bullet אפשר לשיון איברי הקלט, לא ניתן למיין ** אם לא ידוע דבר על איברי הקלט, לא ניתן למיין בפחות מזמן זה (יוכח בהמשך הקורס)

(priority queue) תור קדימויות

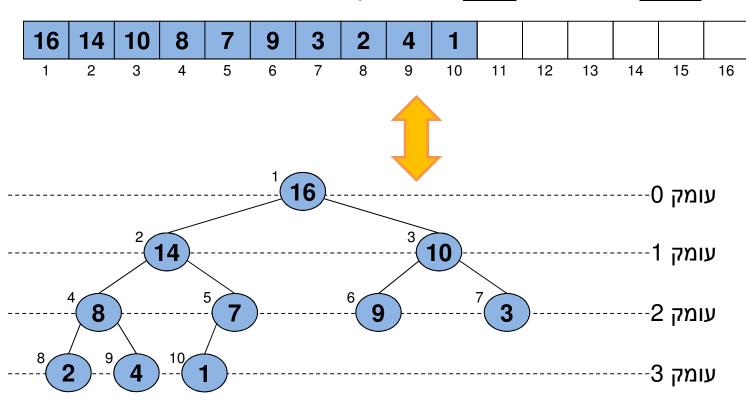
נראה כעת מבנה נתונים יעיל עבור תור קדימויות, שנקרא **ערימה**

! כמובן, לא תדרוש זמן ליניארי Create אף פעולה, למעט

היתרון של מימוש בערימה:

<u>ערימה (heap)</u>

מבנה הנתונים **ערימה** הוא למעשה **מערך**, שמייצג עץ בינארי כמעט שלם.

.בנוסף למערך אנו מחזיקים משתנה בשם heapSize ששומר את מספר האיברים בערימה

.heapSize = 10 בדוגמה:

בהינתן איבר באינדקס i אפשר לחשב את האינדקסים של בניו ושל אביו:

Parent(i)

1. return $\lfloor i/2 \rfloor$

Left(i)

1. return 2i

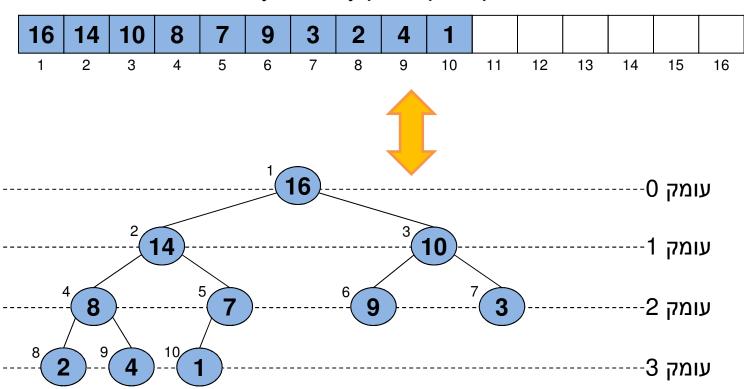
Right(i)

1. return 2i + 1

ערימת מקסימום (max-heap)

בערימת מקסימום מתקיים:

 $\text{key}[x] \leq \text{key}[y]$ אם x בן של y

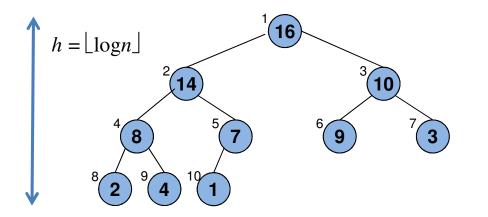
 $\text{key}[x] \ge \text{key}[y]$ אז x בערימת מינימום מתקיים: אם x בן של

מעתה, אם לא צוין אחרת, נדבר על ערימות מקסימום.

תכונות של ערימות

 $?\,h$ מהו מספר האיברים בערמה שגובהה •

$$2^h \le n \le 2^{h+1} - 1$$

? מהו הגובה של ערמה בת n איברים $h \leq \log n$ מצד אחד: $h \geq \log(n+1)$ -1 > $\log n$ -1 ומצד שני: $h = \lfloor \log n \rfloor = \Theta(\log n)$

- פנימיים יש? כמה צמתים פנימיים יש? באילו אינדקסים נמצאים העלים, וכמה עלים יש? כמה צמתים פנימיים יש? עלים נמצאים באינדקסים $\lfloor n/2+1 \rfloor$ עד $\lfloor n/2 \rfloor$ עלים, ו- $\lfloor n/2 \rfloor$ צמתים פנימיים $\lfloor n/2 \rfloor$ הוכיחו באינדוקציה על $\lfloor n/2 \rfloor$
 - 2i > n צומת באינדקס i הוא עלה אם"ם

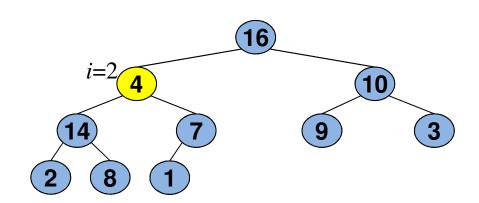
<u>פעולות תיקון על ערימות</u>

נכיר כעת 2 פעולות בסיסיות על ערימות.

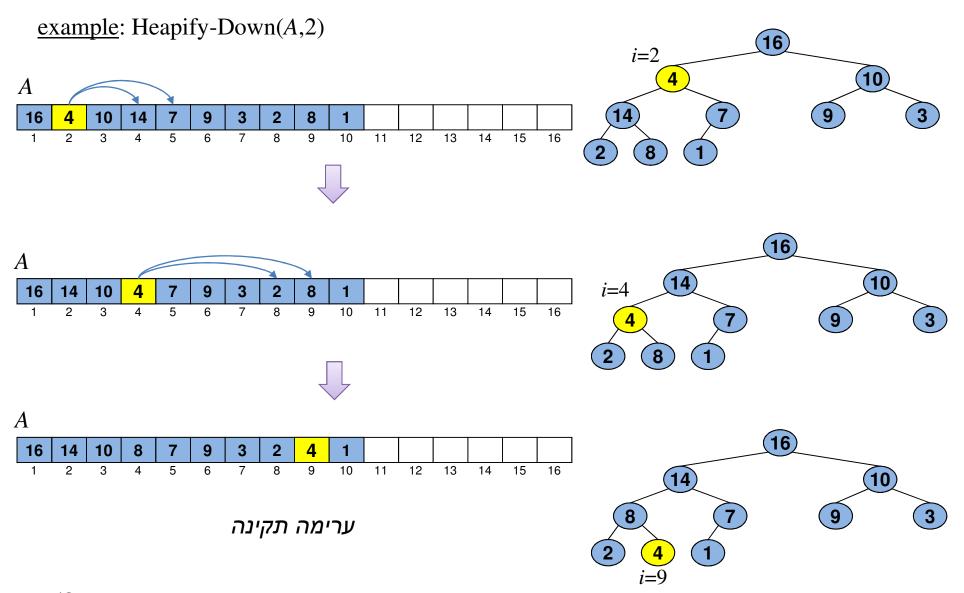
מטרתן: תיקון ערימה שיש בה הפרה כלשהי של תכונת הערימה. ישמשו אותנו בהמשך בפעולות האחרות.

:Heapify-Down הפעולה

- .i מקבלת מערך A ואינדקס -
- . מניחה שתתי-העצים הימני והשמאלי של i הם ערימות תקינות.
 - עבריין": קטן (מלפחות אחד) מבניו. A[i] ייתכן ש
- מחליקה את "העבריין" כלפי מטה, ע"י החלפתו עם בנו המקסימלי שוב ושוב

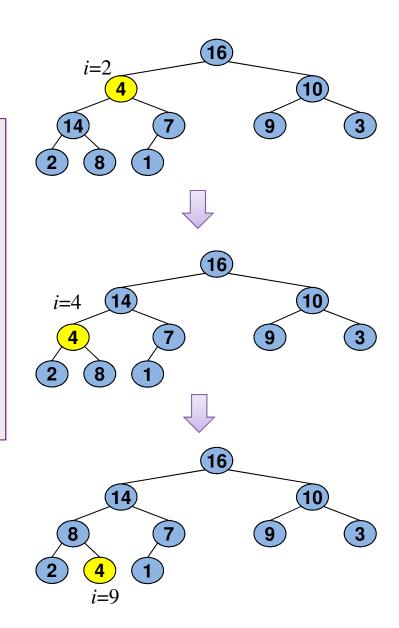
Heapify-Down - פעולות תיקון על ערימות

Heapify-Down - פעולות תיקון על ערימות

Heapify-Down(A, i)

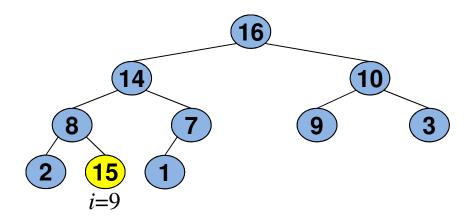
- 1. $l \leftarrow \text{Left}(i), r \leftarrow \text{Right}(i), n \leftarrow heapSize[A]$
- 2. $largest \leftarrow i$
- 3. if $l \le n$ and A[l] > A[i] then $largest \leftarrow l$
- 4. if $r \le n$ and A[r] > A[largest] then $largest \leftarrow r$
- 5. **if** $largest \neq i$
- 6. exchange $A[i] \leftrightarrow A[largest]$
- 7. Heapify-Down(*A*, *largest*)

Heapify-Up - פעולות תיקון על ערימות

:Heapify-Up הפעולה

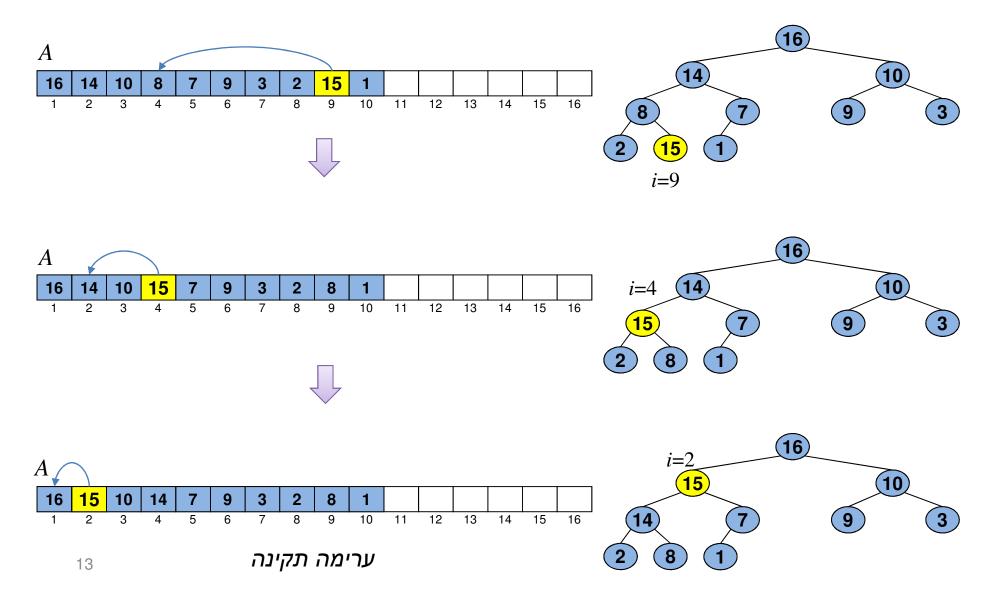
- .i מקבלת מערך A ואינדקס -
- מניחה ש- A ערימה תקינה, למעט אולי A[i] ה"עבריין" שגדול מאביו -
- מחליקה את "העבריין" כלפי מעלה, ע"י החלפתו עם אביו שוב ושוב

.pseudo-code ב- Heapify-Up <u>תרגיל</u>: ממשו את

Heapify-Up - פעולות תיקון על ערימות

example: Heapify-Up(A,9)

<u>פעולות תיקון על ערימות - ניתוח סיבוכיות</u>

<u>סיבוכיות זמן</u>

במקרה הגרוע מבחינת כמות ההחלפות:

i רצה בזמן (h(i) כאשר (h(i) רצה בזמן Heapify-Down(A,i) •

i רצה בזמן (d(i) כאשר $\Theta(d(i))$ רצה בזמן Heapify-Up(A,i)

:i במקרה הגרוע מבחינת

על עלה, Heapify-Up על השורש, או Heapify-Down אם מפעילים $\Theta(\log n)$.

<u>סיבוכיות זיכרון נוסף</u>

. דורשת איכרון נוסף לצורך הרקורסיה Heapify-Down

 $\Theta(1)$ אבל: אפשר לממש גרסה איטרטיבית (ללא רקורסיה), ואז

<u>פעולות על ערימות</u>

.Heapify-Up -ו Heapify-Down עד כאן

כעת נפנה למימוש פעולות תור הקדימויות, וניעזר בשתי פעולות התיקון הנ"ל.

- יצירת תור קדימויות מתוך רשימה נתונה L של איברים Create(PQ,L)
 - x הכנסת האיבר אליו מצביע Insert(PQ, x)
 - ימלי החזרת האיבר בעל המפתח $-\operatorname{Max}(PQ)$
 - מחיקת האיבר בעל המפתח המקסימלי Del-Max(PQ)
- k -ל x שינוי המפתח של האיבר אליו מצביע Change-Priority(PQ, x, k)

בניית ערימה מרשימת איברים נתונה

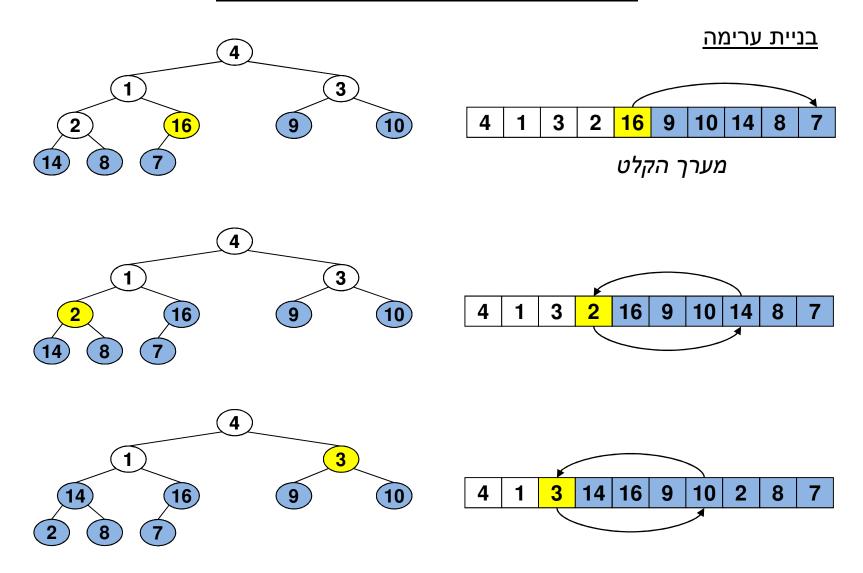
קלט: מערך A כלשהו עם n איברים.

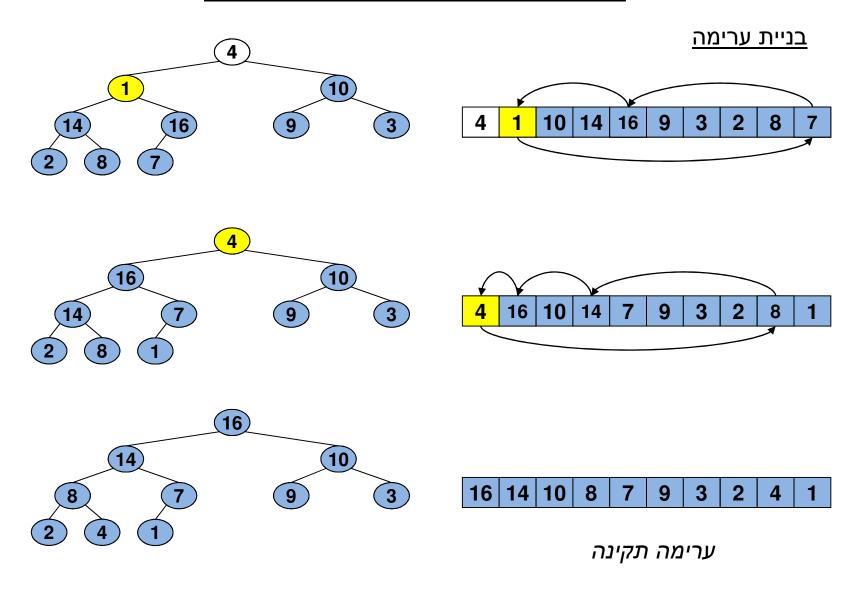
. פלט: אותם איברים מסודרים בA כערימה חוקית

.Heapify-Down ומפעילים עליהם bottom-up, ומפעילים על כל הצמתים הפנימיים bottom-up, ומפעילים עליהם

Build-Heap(A, n)

- 1. $heapSize[A] \leftarrow n$
- 2. **for** $i \leftarrow \lfloor heapSize[A]/2 \rfloor$ **downto** 1
- 3. Heapify-Down(A, i)

Build-Heap(A, n)

- 1. $heapSize[A] \leftarrow n$
- 2. **for** $i \leftarrow \lfloor heapSize[A]/2 \rfloor$ **downto** 1
- 3. Heapify-Down(A, i)

? מדוע עוברים רק על הצמתים הפנימיים

?bottom-up מדוע

ניתוח זמנים – בניית ערימה

<u>ניתוח גס</u>

.O(nlogn) סה"כ

.O(logn) -כל אחת ב- Heapify-Down -קריאות ל $\lfloor n/2 \rfloor$

ניתוח עדין יותר

 $\Theta(n)$ נוכיח כעת שזמן הריצה הוא

אינטואיציה: יש הרבה קריאות "זולות" ומעט קריאות "יקרות".

נספור כמה החלפות (exchange) מתבצעות (לזמן ריצה כולל יש לכפול בקבוע).

- יש לכל היותר n/2 עלים, n/4 אבות של עלים, n/8 סבים של עלים וכו' (השמטנו ערכי תקרה) יש לכל היותר
 - . לצומת בגובה y מתבצעות לכל היותר y החלפות.

$$\frac{n}{4}\cdot 1+\frac{n}{8}\cdot 2+...+\frac{n}{2^{i+1}}\cdot i+...+1\cdot \lfloor \log n \rfloor$$
 לכן מספר ההחלפות הכולל הוא לכל היותר:

$$\sum_{i=1}^{\lfloor \log n \rfloor} \frac{i}{2^{i+1}} \le 1$$

<u>פעולות על ערימות – מחיקת מקסימום</u>

מחיקת מקסימום

:הרעיון

- נעביר לשורש את העלה האחרון
 - ב- 1 *heapSize* נקטין את
- על השורש כדי לתקן הפרה אפשרית. Heapify-Down נקרא ל

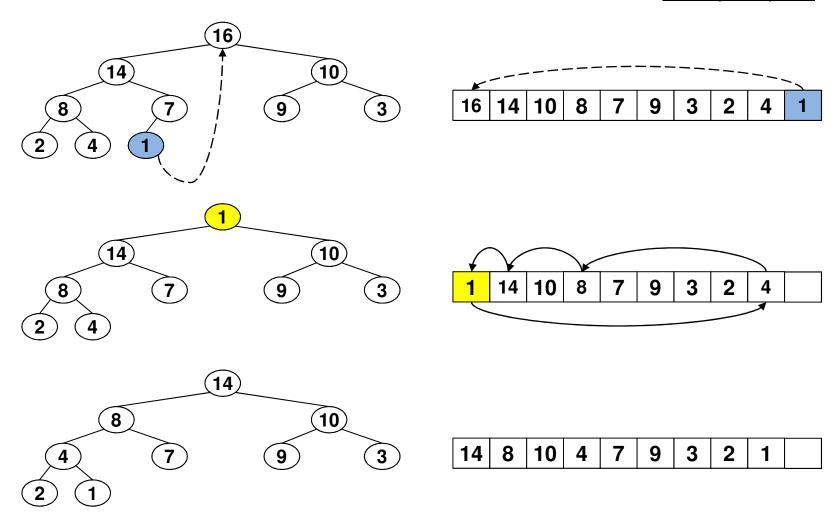
Heap-Extract-Max(A)

- 1. **if** heapSize[A] < 1
- 2. **error** "heap underflow"
- 3. $max \leftarrow A[1]$
- 4. $A[1] \leftarrow A[heapSize[A]]$
- 5. $heapSize[A] \leftarrow heapSize[A] -1$
- 6. Heapify-Down(A, 1)
- 7. **return** *max*

 $\Theta(\log n)$ סיבוכיות המקרה הגרוע

פעולות על ערימות – מחיקת מקסימום

מחיקת מקסימום

<u>פעולות על ערימות – הכנסה</u>

<u>הכנסה</u>

:הרעיון

- נוסיף את האיבר החדש כעלה הבא
 - 1 -ב *heapSize* נגדיל את •
- על העלה החדש Heapify-Up -• נקרא ל

Heap-Insert(A, key)

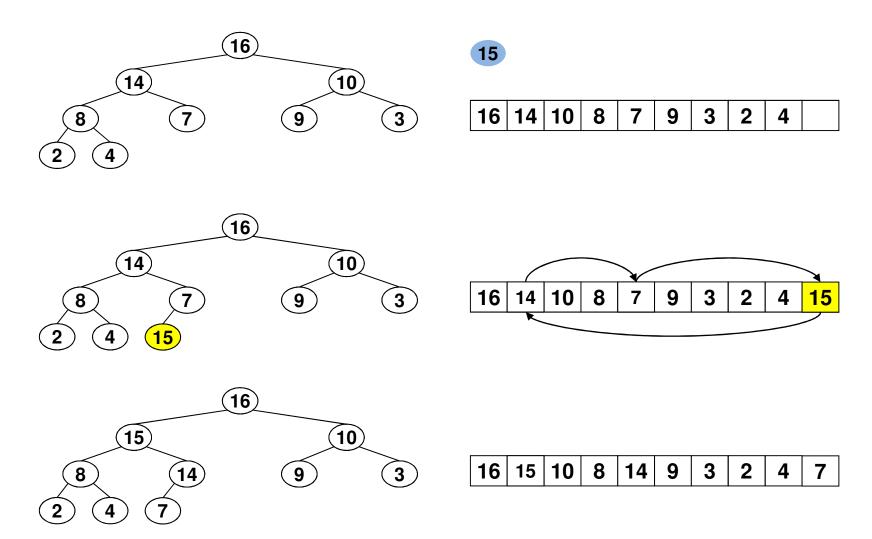
- 1. $heapSize[A] \leftarrow heapSize[A] + 1$
- 2. $A[heapSize[A]] \leftarrow key$
- 3. Heapify-Up(A, heapSize[A])

 $\Theta(\log n)$ סיבוכיות המקרה הגרוע:

הערה: אם נתון מצביע לאיבר x אותו רוצים להכניס (שיכול להיות בעל שדות רבים), אז נכניס לערימה את המצביע באופן דומה, כאשר את התיקון נבצע לפי המפתח של x

<u>פעולות על ערימות – הכנסה</u>

<u>הכנסה</u>

<u>פעולות על ערימות – הכנסה</u>

בעיה 6-1 מספר הלימוד

בהינתן מערך A בגודל n, ניתן לבנות ממנו ערימה בדרך שונה מזו שראינו, ע"י הכנסת האיברים לערימה בזה אחר זה:

Build-Heap(A, n)

- 1. $heapSize[A] \leftarrow 1$
- 2. **for** $i \leftarrow 2$ **to** n
- 3. Heap-Insert(A, A[i])

א. הדגימו בניית ערימה בדרך זו על המערך Build-Heap - והשוו לערימה המתקבלת

ב. האם שיטה זו יעילה מבחינת זמן ריצה?

<u>פעולות על ערימות – שינוי מפתח</u>

<u>שינוי מפתח</u>

:הרעיון

- אחרי שינוי המפתח, יכולה להיווצר הפרה כלפי מעלה או כלפי מטה.
 - לכן נתקן כלפי מעלה או כלפי מטה.

Heap-Change-Key(A, i, key)

- 1. $A[i] \leftarrow key$
- 2. Heapify-Down(A, i)
- 3. Heapify-Up(A, i)

 $\Theta(\log n)$ סיבוכיות המקרה הגרוע

• האם ייתכן שאחרי שינוי המפתח ישנה הפרה גם מעלה וגם מטה?

מיון ערימה

<u>שימוש נוסף של ערימות הוא האלגוריתם מיון-ערימה</u>

```
Heap-Sort(A, n)

1. Build-Heap(A)

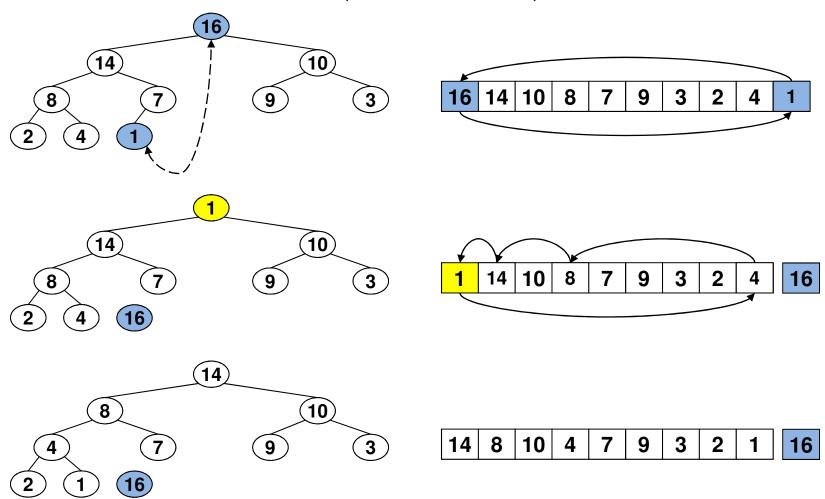
2. for i \leftarrow n downto 2

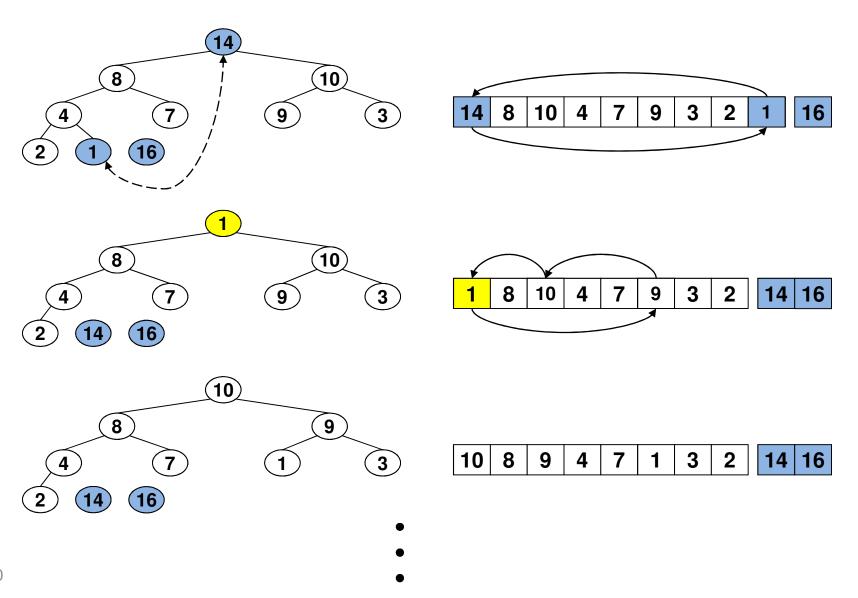
3. exchange A[1] \leftrightarrow A[i]

4. heapSize[A] \leftarrow heapSize[A] - 1

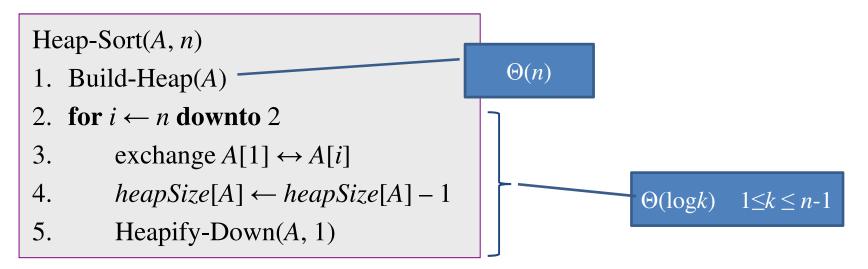
5. Heapify-Down(A, 1)
```

הדגמת שלב סידור האיברים (הערימה כבר נבנתה):

30

סיבוכיות המקרה הגרוע:

$$\Theta(n) + \sum_{k=1}^{n-1} \Theta(\log k) = \Theta(n) + \Theta(\log n!) = \Theta(n) + \Theta(n \log n) = \Theta(n \log n)$$

תכונות מיון ערימה:

- במקרה הגרוע. $\Theta(n \log n)$ במקרה הגרוע ממיין מערך בגודל
- ינרון נוסף (מעבר למערך הקלט) (in-place) ממיין במקום (ודורש $\Theta(1)$, ודורש (ו-ממיין במקום במקום (בתנאי ש-Heapify-Down (בתנאי ש-
 - ?- האם מיון יציב

שאלות חזרה

- 1. ניתן לממש תור קדימויות ברשימה מקושרת, וברשימה מקושרת ממוינת. מהי סיבוכיות כל אחת מהפעולות של תור קדימויות בכל אחד מהמימושים האלו?
 - < 23,17,14,6,13,10,1,5,7,12 > .2 האם המערך הבא הוא ערימת מקסימום?
 - 2. האם מערך ממוין הוא ערימת מינימום?
 - 4. בערמת מקסימום, האיבר המקסימלי נמצא באינדקס 1, והאיבר השני הכי גדול נמצא באינדקס 2 או 3. נתונה ערמת מקסימום בגודל 15, עם איברים שונים זה מזה.
 - א. באילו אינדקסים יכול להימצא האיבר ה- 3 הכי גדול?
 - ב. באילו אינדקסים יכול להימצא האיבר ה- 4 הכי גדול?
 - ?n באילו אינדקסים יכול להימצא המינימום בערימת מקסימום בגודל הניחו כי כל האיברים שונים זה מזה.
 - 6. מהו זמן הריצה של חיפוש איבר נתון בערימה?
 - ... הראו באמצעות דוגמה שמיון ערימה איננו מיון יציב.

תשובות לשאלות חזרה

1. ניתן לממש את הפעולות בסיבוכיות הבאה (ודאו שאתם מבינים כיצד):

רשימה מקושרת ממוינת	רשימה מקושרת	
$\Theta(n \log n)$	$\Theta(n)$	Create
$\Theta(n)$	Θ(1)	Insert
$\Theta(1)$	$\Theta(n)$	Max
Θ(1)	$\Theta(n)$	Del-Max
$\Theta(n)$	Θ(1)	Change-priority

- 2. לא. המפתח 6 מפר את תכונת הערימה כלפי בנו הימני.
 - 3. כן. כל צומת מקיים את תכונת ערימת המינימום.
 - (2 א. באינדקסים 2 עד 7 (עומק 1 או 2) ב. באינדקסים 2 עד 15 (עומק 1 עד 3)
- nעד $\lfloor n/2 + 1 \rfloor$ עד באינדקסים באינדקסים להיות עלה, כלומר באינדקסים -5.
- היפוש בערימה דורש במקרה הגרוע זמן ליניארי. ניתן להוכיח זאת למשל בעזרת $\Theta(n)$ צמתים, יש לעבור על $\Theta(n)$ צמתים.
 - 1' -לא שומר על הסדר היחסי בין 1 ל- 1. למשל מיון ערימה על 1' >לא

תרגילים

תרגילים נוספים

- ?על מערך הממוין בסדר הפוך? Build-Heap .1
- i ממשו את הפעולה $\mathrm{Del}(A,i)$ המוחקת מערמת מקסימום A בגודל $\mathrm{Del}(A,i)$ בסיבוכיות זמן $\Theta(\log n)$.
 - 3. תארו מבנה נתונים המאפשר ביצוע הפעולות הבאות בסיבוכיות הנדרשת:
 - O(m) באורך m באורך S באורך סדרת איברים Init(S) •
 - . (הוא מספר האיברים הנוכחי n מבנה, בזמן n למבנה, בזמן x למבנה x הוספת x ווספת x
 - O(1) החזרת המינימום, בזמן Find-min •
 - O(1) החזרת המקסימום, בזמן Find-max
 - $O(\log n)$ הוצאת המינימום מהמבנה, בזמן Del-min
 - $O(\log n)$ הוצאת המקסימום מהמבנה, בזמן Del-max
 - .m הערה : מס' האיברים המקסימלי במבנה נתונים הוא
- 4. במכללה מסוימת מלמדים n מרצים. נתוני המרצים (שם, כתובת, שכר) שמורים בקובץ. אנו מעוניינים להדפיס את שמותיהם של m המרצים שמרוויחים את השכר הגבוה ביותר. \underline{m} תנו פתרון יעיל תחת ההגבלות הבאות:
 - m=o(n) נתון (מון יפוסף המותרת: O(m). נתון -
 - מותר לעבור על נתוני הקובץ פעם אחת בלבד.

<u>פתרון 1</u>

תסתיים בקריאה הראשונה. Heapify-Down בכל אחת מ $\lfloor n/2 \rfloor$ האיטרציות, השגרה (n/2) האיטרציות, אבל הקבוע החבוי בזמן הריצה הוא קטן יותר.

<u>פתרון 2</u>

Del(A, i)

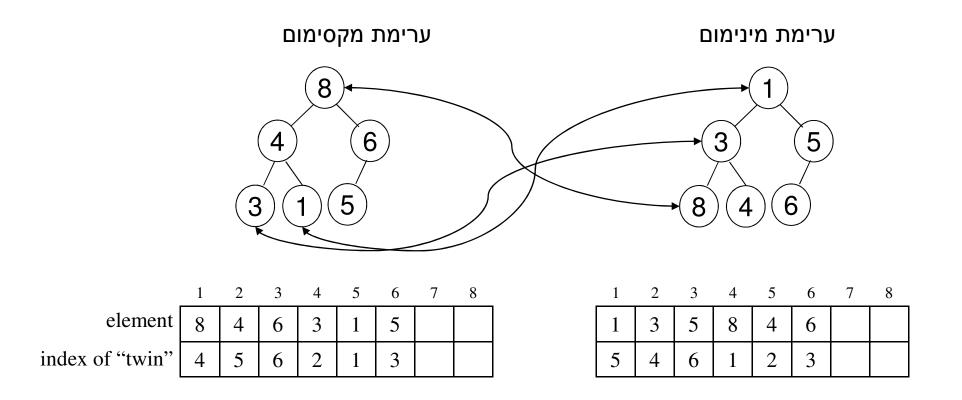
- 1. $n \leftarrow heapSize[A]$
- 2. $A[i] \leftarrow A[n]$
- 3. $heapSize[A] \leftarrow heapSize[A] 1$
- 4. Heapify-Down(A, i)
- 5. Heapify-Up(A, i)

. נעביר את העלה האחרון לאינדקס,i ונתקן

נשים לב שתיתכן הפרה כלפי מעלה או מטה. האם אתם יכולים לתת דוגמה לכל מקרה?

<u>פתרון 3</u>

נשמור את האיברים בשתי ערמות בו זמנית: ערימת מינימום וערימת מקסימום. לכל איבר נשמור גם את האינדקס של ה"תאום" שלו בערמה השנייה.

<u>בשקף הבא - מימוש הפעולות</u>

נעתיק את איברי S לשני מערכים נפרדים. בשלב זה "תאומים" נמצאים באותו אינדקס, Init(S) לכן לכל איבר נאתחל את אינדקס ה"תאום" שלו כאינדקס שלו עצמו.

נריץ Build-heap פעם לערמת מינימום ופעם לערמת מקסימום. כל תזוזה של איבר תגרור עדכון של האינדקס ששמור אצל אחיו "התאום" (תוספת של קבוע לסיבוכיות).

 $.\Theta(m)$ סה"כ סה"כ בניית הערמות. סה"כ $2\cdot\Theta(m)$ זמן: $2\cdot\Theta(m)$ עבור ההעתקה ועוד

 $.\Theta(1)$: החזרת שורש הערמה המתאימה. זמן: (Find-max / Find-min

, נכניס את לכל אחת משתי הערמות. שוב, בכל תזוזה של איבר בערמה אחת ווnsert(x) נעדכן את האינדקס ששמור אצל אחיו "התאום" בערמה השנייה בהתאם.

 $\Theta(\log n)$ זמן: כל הכנסה $\Theta(\log n)$, סה"כ

נמחק את שורש ערימת המינימום ובעזרת האינדקסים נגיע ל"תאום" ונמחק גם אותו: Del-min: מערימת המקסימום. מחיקת שורש תתבצע כרגיל, ואילו מחיקת ה"תאום" תתבצע כפי שראינו בתרגיל קודם. מימוש Del-max סימטרי ל-

 $\Theta(\log n)$ זמן: כל מחיקה $\Theta(\log n)$, סה"כ

<u>הערה</u>: הצומת התאום של שורש ערימה אחת הוא עלה בערימה השנייה.

פתרון 4

mנשתמש בערמת מינימום בגודל

- 1. נעתיק את m האיברים הראשונים בקובץ למערך, ונאתחל ממנו ערמת מינימום, כאשר המפתח הוא השכר, והשם והכתובת הם נתונים נלווים.
 - :x ולכל מרצה, m+1 -ב כעת נעבור על יתר המרצים בקובץ החל ב- 2.

אם שכרו של x גבוה מזה שמופיע בשורש הערמה, אז נבצע:

Heap-Extract-Min .2.1

Heap-Insert(x) .2.2

3. לבסוף נדפיס את איברי הערמה.

<u>סיבוכיות</u>

 $\Theta(m)$ זיכרון נוסף: אנו משתמשים בערימה שגודלה m, כלומר

 $\Theta(m)$ - זמן: - שלבים 1 ו- 3 רצים ב

 $\Theta(\log m)$ - בשלב 2 מבצעים n-m פעולות, שכל אחת מורכבת במקרה הגרוע משתי פעולות ב-

 $\Theta(m) + \Theta((n-m)\log m) = \Theta(n\log m)$ סה"כ: